

LLENGUA

HOMO FABRA

De Serchs a San Baudilio de Llobregat: l'obsessió de la viquipèdia en castellà

L'ocupació franquista de Catalunya —i del País Valencià i de les Illes— va esborrar qualsevol traça de normalitat lingüística en els topònims

Eloi Bellés

Professor i investigador

[@eloibelles](#)

15/04/2023

Comparteix:

Totes les llengües del món creen exònims, és a dir, maneres pròpies de referir-se a topònims estrangers. Així, és normal que en català diguem que Londres (i no London), ens agradin les pizzes de Nàpols (i no a Napoli), tinguem parents a França o a Alemanya (i no a France o Deutschland) o aprofitem el pont del Pilar per visitar Saragossa (i no Zaragoza). De la mateixa manera, és ben natural que un castellà tingui amics de Gerona o Alicante (i no

a Girona o Alacant), estudiï a Bolonia (i no a Bologna) o vagi a l'estiu a Marruecos (i no المغرب, al-Mağrib; si la Viquipèdia no m'enganya). Els meus amics d'Itàlia visiten Monaco (i nosaltres Munic, però els alemanys viuen a München), i fan els viatges d'enamorats a Parigi, i no a París. Les relacions constants entre els pobles europeus han fet que, en efecte, la majoria de països del continent tinguin “traducció” en un bon grapat de llengües. Per escombrar cap a casa, fixem-nos com de Catalunya tenim versió en castellà (Cataluña), francès (Catalogne), italià (Catalogna), anglès (Catalonia), portuguès (Catalonha), alemany (Katalonien)... i podríem seguir.

Foto: CCMA

Que les llengües tinguin exònims, doncs, és un fet natural i soc del parer que cal defensar-los, almenys els que encara són vigents (¿ningú diria, com Ramon Muntaner, Saragossa a Siracusa, a Sicília, avui, oi?). Quan una llengua no té un exònim tradicional, però, fa servir la llengua d'origen, amb el topònim sense adaptar. I així, al costat de Londres tenim Newcastle (i no Castellnou), i al costat de Lisboa (o Lisbona) tenim Rio de Janeiro (i no Riu de Gener). Només quan una llengua està sotmesa a un procés de minorització lingüística —normalment paral·lel a un procés de submissió política de la comunitat que la parla— es donen deformacions o traduccions forçades, alienes del tot a la naturalesa lingüística del fenomen que estic explicant.

Això va passar a partir del segle XIX amb els noms dels municipis —i les comarques, i tota la toponímia major— del país. L'assentament dels estats liberals a Europa va anar acompanyat d'una burocratització de la societat —creació de municipis, de registres civils, etc.— que, a Espanya es va fer només en castellà. (Nota al marge: fixeu-vos que escric Espanya i no España, forma que en un text català no té cap sentit.) Els buròcrates

ben aviat van adaptar tota la toponímia a la llengua de l'estat, i així els municipis que tenien exònims tradicionals van tenir-lo com a única forma oficial (Gerona, Mahón, Alicante). En els altres casos, quan eren formes catalanes poc transparents, sovint es van escriure amb una barreja d'ortografia catalana tradicional i ortografia natural castellana, i vam tenir municipis com Hostalrich, Lluçmajor o Serchs. Els noms més transparents, és clar, senzillament es van "adaptar" a l'ortografia castellana (Figueras) o van "traduir" —com, d'altra banda, era habitual de fer— el nom del sant que encapçalava el poble, tot adaptant-ne la segona part. Així, de Sant Quirze de Besora se'n va escriure San Quirico de Basora, i de Sant Cugat del Vallès, San Cucufate. Després de la dictadura, la majoria de lleis de normalització lingüística van retornar una certa dignitat legal al català, i es van normalitzar les grafies Hostalric, Lluçmajor o Cercs, i es van retraduir els sants a la forma catalana: Sant Quirze i Sant Cugat, doncs.

A Catalunya, això ja havia estat així durant el parèntesi republicà, quan la Generalitat havia encomanat un Nomenclàtor municipal a l'Institut d'Estudis Catalans, que van redactar Pompeu Fabra, Josep M. de Casacuberta i Joan Coromines. No cal dir que l'ocupació franquista de Catalunya —i del País Valencià i de les Illes— va esborrar qualsevol traça de normalitat lingüística per al català en els àmbits públics, i els pobles del Lluçanès van tornar a ser del Llusanés i Móra d'Ebre ho va ser de Ebro. No ens enganyem: les traduccions són fàcils, i les adaptacions servien per destruir l'obra de normalització del català que havia dut a terme la generació noucentista.

Abans deia que d'alguns municipis “se'n va escriure” i no “se'n va dir” perquè, evidentment, no van ser mai noms “populars”. Fins i tot les onades migratòries dels anys 50 i 60 van emprar sempre el topònim català. Ara que es parla tant d'avis andalusos, a veure qui en té un que digués San Baudilio.

Totes aquestes formes, estrafetes i vergonyoses, carregades de connotacions espanyolistes, i franquistes, van caure pràcticament en desús. No fa tant, una traducció automàtica del BOE va fer saltar totes les alarmes a les xarxes, i el govern espanyol va córrer a corregir-ho. Fins i tot fora de l'administració, l'ús de les formes catalanes quan no hi ha un exònim clar en castellà és majoritari. Tanmateix, hi ha un reducte que resisteix ara i sempre a la normalització: la viquipèdia en castellà. A diferència de totes les altres versions d'aquesta enciclopèdia lliure, la versió castellana fa servir de manera (gairebé) sistemàtica les formes no oficials, tot emparant-se en un qüestionable “ús tradicional” que recullen al seu llibre d'estil. Tot sovint hi ha qui se'n queixa a les xarxes —jo mateix, no fa pas tants dies— o a la mateixa enciclopèdia, tot i que la comunitat viquipedista castellana s'ha negat, sistemàticament, a replantejar la qüestió. La falta de sensibilitat que mostren cap a unes formes que, per a la majoria de catalans, són un record nefast del franquisme, clama al cel. La qüestió és clara: sense cap argument lingüístic de pes que avaluï la majoria d'aquestes formes, sense cap argument sociolingüístic o jurídic que els doni suport, l'obstinació —obsessió gairebé malaltissa— de la viquipèdia castellana amb la toponímia catalana només es pot entendre des d'un nacionalisme lingüístic espanyol que concep el castellà per sobre

de les altres llengües de l'estat, des posició de poder, doncs, i des d'una voluntat d'exercir-lo i de demostrar que, en contra del món, per a ells Catalunya —i el País Valencià i les Illes— és Espanya, també onomàsticament, i no pot ser cap altra cosa.